วิเคราะห์ปรากฏการณ์ความเชื่อในสังคมไทยปัจจุบัน ตามหลักอจลศรัทธาในพระพุทธศาสนา

An Analysis of the Phenomenon of Belief in Contemporary Thai Society According to the Principle of Unfaith in Buddhism.

พระมหาเอนก มูลมณี
Phramaha anek Moonmanee
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด
Mahamakut Wittayalai University Roi Et Campus
Email thaianak116@gmail.com Phone 08-5749-7239

บทคัดย่อ

บทความนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเรื่อง “วิเคราะห์ปรากฏการณ์ทางความเชื่อในสังคมไทยปัจจุบันตามหลักอจลศรัทธาในพระพุทธศาสนา” พบว่าปรากฏการณ์ทางความเชื่อที่เกี่ยวกับศาสนาของคนไทยที่มีรากฐานมาจากเชื่อผี เชื่อบรรพบุรุษ เชื่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เชื่อเทพเจ้า นอกจากนี้ยังมีความเชื่อเรื่องไสยศาสตร์ การผสมผสานความเชื่อโดยขาดความรู้ความเข้าใจในหลักการของความเชื่อทำให้ความเชื่อต่อศาสนาเคลื่อนออกห่างจากหลักความเชื่อตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาท ส่งผลให้เกิดความงมงายเชื่อทุกอย่างที่พึ่งพาหาประโยชน์ได้ บางครั้งก็ตกเป็นเครื่องมือของความเชื่อ เพราะเป็นความเชื่อที่ไม่ประกอบด้วยปัญญาส่วนกระบวนการเกิดความเชื่อในพระพุทธศาสนาสามารถจำแนกได้ 3 ระดับ เรียงโดยลำดับได้ดังนี้ 1) คลาดเคลื่อนไปจากความเชื่อหลักของพุทธศาสนา โดยอจลศรัทธา เป็นศรัทธาของผู้ที่ตั้งใจศึกษาพระธรรมด้วยความเคารพ บำเพ็ญทาน ศีล ภาวนา ไปพร้อมกับความเลื่อมใสศรัทธา ที่ตนได้รับการอบรมสั่งสอนจนเข้าใจ แล้วนำไปประพฤติปฏิบัติ 2) วิกฤติศรัทธาต่อพระรัตนตรัย ศรัทธาเป็นองค์ธรรมที่มนุษย์ให้ความสำคัญในการนำพาจิตไปสู่เป้าหมายใช้ความรู้เป็นเครื่องนำทาง ใช้ความเชื่อเป็นเครื่องตัดสินในการกระทำ ส่วนใหญ่มีความเชื่อเฉพาะในสิ่งที่ตนต้องการจะเชื่อพระพุทธองค์ทรงเน้นว่าควรทำกรรมดีและเชื่อกฎแห่งกรรม 3) วิกฤติศรัทธาต่อพระสงฆ์ไทย ประกอบด้วย (1) ศรัทธาวิปริตจึงก่อให้เกิดวิกฤติศรัทธา เพราะพุทธศาสนิกชนสนับสนุน หรือส่งเสริมในทิศทางที่ไม่ถูกต้องจึงทำให้พระสงฆ์ไทยยึดติดในวัตถุนิยมและบริโภคนิยม (2) บุญ

วิปริต การเน้นสอนเรื่องบุญที่เน้นเฉพาะตัวบุญแต่ขาดกุศล โดยแปลงบุญให้เป็นเรื่องของวัตถุนิยม และบริโภคนิยม แทนที่จะบุญจะเป็นสัญลักษณ์ของความสุขในฐานะที่เป็นเครื่องมือสร้างความอิ่มใจ และชำระใจ (3) การสอนวิปริต พระสงฆ์ไทยบางรูปเน้นสอนเรื่องอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์มากกว่าปาฏิหาริย์แห่งธรรม ที่ปรากฏการณ์ทางความเชื่อในสังคมไทยปัจจุบันตามหลักอจลศรัทธาในพระพุทธศาสนานั้นเอง

คำสำคัญ : 1.ปรากฏการณ์ความเชื่อ, 2.สังคมไทยปัจจุบัน, 3.หลักอจลศรัทธา

Abstract

This article aims to study about "Analysis of the belief phenomenon in Thai society today according to the principle of unfaith in Buddhism" found that the phenomenon of beliefs related to religion of Thai people has its roots in spiritism. believe in ancestors Believe in sacred things Believe in gods There is also a belief in superstition. The combination of beliefs without knowledge and understanding of the principles of beliefs causes religious beliefs to move away from the beliefs of Theravada Buddhist philosophy. Resulting in credulity, believing everything that can be relied on to find benefits Sometimes it becomes an instrument of faith. Because it is a belief that does not contain wisdom. The process of belief in Buddhism can be classified into 3 levels, in order as follows: 1) Deviating from the main beliefs of Buddhism by ignorant faith Respect, alms giving, precepts, prayer along with devotion that they have received training until they understand 2) Crisis of faith in the Three Jewels Faith is a virtue that human beings give importance to in bringing the mind to the goal, using knowledge as a guide. use faith as a deciding factor in action Most of them only believed in what they wanted to believe. The Lord Buddha stressed that one should do good deeds and believe in the law of karma. 3) Crisis of faith in Thai monks consisted of (1) perverse faith causing a crisis of faith. Because Buddhists support or promoting in the wrong direction, thus causing Thai monks to adhere to materialism and consumerism. by converting merit into a matter of materialism and consumerism instead of merit being a symbol of happiness as a means of satisfying and purifying the mind (3) teaching perversion Some Thai monks emphasize the power of miracles rather than the miracles of the Dharma. that the phenomenon of belief in Thai society today according to the principle of unfaithfulness in Buddhism itself.

Keywords: 1.Phenomenon of Beliefs, 2.Contemporary Thai Society, 3.Principle of Unsati

1. บทนำ

ปรากฏการณ์ทางความเชื่อในสังคมไทยปัจจุบันตามหลักอจลศรัทธาในพระพุทธศาสนาที่มีต่อคนไทยที่มีต่อศาสนาที่เป็นเรื่องของการผสมผสานระหว่างลัทธิวิญญาณกับศาสนาพราหมณ์และศาสนาพุทธ โดยคนไทยส่วนใหญ่รับเอาพระพุทธศาสนามาเป็นศาสนาประจำชาติ แต่ก็รับเอาความเชื่อหลายประการของศาสนาพราหมณ์เข้ามาด้วยในเรื่องของเทพเจ้า วิญญาณศักดิ์สิทธิ์และพิธีกรรมต่าง ๆ พระพุทธศาสนาในประเทศไทยเป็นพุทธแบบดั้งเดิมที่เรียกว่า หินยานหรือเถรวาท จึงเป็นที่น่าสังเกตว่า คนไทยส่วนใหญ่ที่อยู่ในชนบท ได้ผสมผสานพุทธศาสนา เข้ากับลัทธิวิญญาณและบางส่วนของศาสนาพราหมณ์ได้เป็นอย่างดี พฤติกรรมทางศาสนาที่แสดงออก จึงมีทั้งการไหว้พระและนับถือผี มีพิธีกรรมต่าง ๆ มากมายนอกจากนี้ยังมีความเชื่อในเรื่องไสยศาสตร์หรือมายาศาสตร์และโหรศาสตร์อีกด้วย การปะปนและผสมผสานความเชื่อและศาสนาต่างๆในสังคมไทย ทำให้คนไทยเคลื่อนออกห่างจากพุทธศาสนาโดยไม่รู้ตัว ในปัจจุบันเรามักจะพบเห็นปรากฏการณ์ความความเชื่อในรูปแบบต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมไทย มีการประพฤติปฏิบัติที่ต่างกันตามทัศนคติ ความพึงพอใจของแต่ละบุคคล แต่มีเป้าประสงค์อย่างเดียวกัน คือ การร้องขอความช่วยเหลือ อ้อนวอนต่อสิ่งภายนอก เพราะเชื่อว่ามีอำนาจเหนือธรรมชาติ ศักดิ์สิทธิ์ ลี้ลับ สูงส่ง สามารถตอบสนองสิ่งที่ต้องการได้ทันใจ ณ จุดนี้ มีข้อพิสูจน์ยืนยันเป็นที่ประจักษ์แก่สังคมไทยได้ เช่น วัดบางแห่งนับถือเทพเจ้าแห่งโชคลาภ วัดบางแห่งทำพิธีกรรมไหว้พระราหู วัดบางแห่งโฆษณาเชิญประชาชนนอนโลงสะเดาะเคราะห์ คนบางกลุ่มนับถือพญานาค นับถือผีนับถือบรรพบุรุษ นับถือเทพเจ้า เป็นต้น พฤติกรรมที่แสดงออกได้ผสมกลมกลืนอยู่ในพระพุทธศาสนาเกิดเป็นความเคยชินและยอมรับในที่สุด

ด้วยเหตุนี้ พุทธศาสนิกชนบางคนจึงถูกใช้เป็นเครื่องมือของความเชื่อที่มืดบอด จึงมีคำถามตามมาว่า เหตุใดคนไทยมีพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติแต่ไม่สามารถเข้าถึงหลักความเชื่อของศาสนาได้ เนื่องจากคนไทยนับถือศาสนาพุทธตามบรรพบุรุษ ครอบครัว จึงเป็นพุทธศาสนิกชนโดยกำเนิด แต่ไม่ได้เข้าใจหลักคำสอนของศาสนา ไม่เคยศึกษาธรรมอย่างลึกซึ้ง อาจจะเข้าวัดไปหาสมภารเพื่อ ขอพร รดน้ำมนต์ เช่าวัตถุมงคล มากกว่าการฟังธรรม เรียนรู้ธรรม แล้วนำมาเป็นหลักในการด าเนินชีวิตอย่างแท้จริง[15] ดังเช่นที่พระพุทธองค์ได้ตรัสกับชาวกาลามะว่า เมื่อฟังสิ่งใดแล้วไม่ควรปลงใจเชื่อ เพราะเหตุผล 10 ประการ เหตุที่พระองค์ตรัสว่าไม่ควรเชื่อเหตุผลทั้ง 10 ประการนี้ ไม่ได้หมายความว่า เรื่องฟังต่อ ๆ กันมา ประเพณีสืบ ๆ กันมา ตลอดจนครูอาจารย์ของตน เราไม่ควรเชื่อถือ แต่พระองค์ต้องการแสดงให้เห็นว่าเหตุผลทั้ง 10

[15] วินัย ไชยทอง และกิตติเชษฐ สมใจ, *มรดกไทย,* (กรุงเทพมหานคร: เจ้าพระยาระบบการพิมพ์, 2547), หน้า 29.

ประการนั้นไม่ได้เป็นหลักประกันว่าต้องจริงเสมอไป เช่น เมื่อเป็นประเพณีแล้วต้องเป็นจริง ข่าวเล่าลือต้องเป็นจริง คำพูดครูอาจารย์ต้องเป็นจริงซึ่งความจริงประเพณีที่ไม่มีประโยชน์ก็มี ข่าวลือไม่เป็นจริงก็มี ครูอาจารย์สามารถพูดได้ทั้งจริงและไม่จริงก็มี เมื่อเหตุผลทั้ง 10 ประการ มีทั้งจริงและไม่จริงเช่นนี้ การรับฟังอะไรแล้วต้องพิจารณาเสียก่อนเพราะนี่คือความมุ่งหมายของพระองค์ที่ตรัสพระสูตรนี้ ฉะนั้น ความเชื่อที่อยู่บนพื้นฐานของปัญญาย่อมเป็นความเชื่อที่ถูกต้อง ความเชื่อที่ถูกต้องย่อมนำพาผู้เชื่อให้ทำแต่สิ่งที่ถูกต้อง อันก่อให้เกิดประโยชน์ทั้งต่อตนเองและผู้อื่น[16] นั้นเอง

2. ความเป็นมาของปรากฏการณ์ทางความเชื่อ

คำว่า "ปรากฏการณ์" มาจากคำในภาษากรีก 2 คำ คือ (1) คำว่า Phenomenon และ (2) Logos กล่าวคือ คำว่า Phenomenon หมายถึง การปรากฏตัวขึ้น (To show one self) การศึกษาเชิงปรากฏการณ์วิทยา จึงเป็นการศึกษาเกี่ยวกับปรากฏการณ์ หรือการแสดงตนในวิถีทางที่บุคคลแสดงเพื่อแสวงหาความจริงตามที่ปรากฏและความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันของความรู้ความจริงที่เกิดขึ้นนั้นส่วนคำว่า "Logos" หมายถึง การคิด (Thinking) แนวคิด (Concept) เป็นการคิดพิจารณาแบบมีเหตุ มีผลเพื่อให้ปรากฏภาพความเป็นจริงขึ้น ความหมายในเชิงปรัชญาของปรากฏการณ์วิทยานั้น MerleauPonty กล่าวไว้ว่าเป็นการศึกษาถึงแก่นแท้ (essences) ของการรับรู้ (perception) หรือแก่นแท้ของการตระหนักรู้ (consciousness) เกี่ยวกับอัตถิภาวะ (existence) โดยเป็นการศึกษาจากบุคคลที่รับรู้ประสบการณ์นั้นตามที่เป็นอยู่และไม่สามารถจะศึกษาโดยแยกบุคคลออกจากโลกที่บุคคลอยู่หรือสิ่งแวดล้อมได้[17]

นอกจากนี้ คำว่า ปรากฏการณ์" นั้นยังเป็นทฤษฎีว่าด้วยความรู้ถูกจำกัดอยู่ในปรากฏการณ์ ได้แก่ (1) ปรากฏการณ์ทางกายภาพหรือผลรวมของที่หมายของสิ่งจริงและการรับรู้ที่เป็นไปได้ (2) ปรากฏการณ์ทางจิตหรือผลรวมของที่หมายของการพินิจภายในหรืออันตรวินิจปรากฏการณ์นิยมยอมรับรูปแบบอยู่สองรูปแบบที่สอดคล้องกัน คือ ปฏิเสธความจริงทั้งปวงที่อยู่เบื้องหลังปรากฏการณ์ และยืนยันความเป็นจริงของสรรพสิ่งในตัวเองอย่างชัดแจ้ง แต่ก็ปฏิเสธว่าไม่อาจรู้หรือเรียนรู้สิ่งเหล่านั้นได้ แต่อย่างไรก็ตาม ปรากฏการณ์ยังเป็นสิ่งเกิดขึ้นที่สามารถสังเกตได้มักเข้าใจว่าเป็น"สภาพปรากฏ"หรือ"ประสบการณ์" คำนี้ถูกใช้ในปรัชญาสมัยใหม่ผ่าน อิมมานูเอิลค้านท์ ที่ถือเป็นสิ่งตรงกันข้ามกับนูเมนอนหรือสิ่งในตัวเอง ตรงกันข้ามกับ

[16] ทวี ผลสมภพ, *ปรัชญาศาสนา,* พิมพ์ครั้งที่ 8, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2555), หน้า 150.

[17] กัญญ์ฐิตา ศรีภา, "การวิจัยเชิงปรากฏการณ์วิทยาแบบตีความในวิชาชีพพยาบาล", *พยาบาลตำรวจ*, ปีที่ 4 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม-ธันวาคม 2555) : 6-7.

ปรากฏการณ์นูเมนอนไม่สามารถเข้าถึง การสังเกตได้โดยตรง ค้านท์ ได้รับอิทธิพลอย่างสูงจาก ไลบ์นิซ ในปรัชญาของเขาส่วนนี้ ซึ่งปรากฏการณ์กับนูเมนอนถูกใช้ในคำเฉพาะที่มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน[18]

กล่าวสรุปได้ว่า คำว่า "ปรากฏการณ์" เป็นทฤษฎีว่าด้วยการรับรู้ที่อยู่ภายใต้ขอบเขตของประสบการณ์และเหตุผล ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ด้าน ได้แก่ ปรากฏการณ์ทางกายภาพอาศัยประสาทสัมผัสเป็นการรับรู้โดยตรงและรับรู้ขั้นต้นไม่ผ่านกระบวนการคิด กับปรากฏการณ์ทางจิตโดยอาศัยการคิดหาเหตุผลที่เกิดจากการรับรู้เป็นจุดเริ่มต้น เข้าสู่ความตระหนัก หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ เป็นทฤษฎีที่นำเอาความรู้ที่เกิดจากประสบการณ์หรือปรากฏการณ์มาวิเคราะห์ด้วยเหตุผลเพื่อทำให้เกิดความสมดุลกันของประสบการณ์กับเหตุผล ซึ่งเป็นแนวคิดแบบทวินิยมในทางญาณวิทยาที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อค้นหาข้อเท็จจริงให้ตรงตามความจริงมากที่สุด

3. ลักษณะแนวคิดเชิงปรากฏการณ์

ในศตวรรษที่ 18 เป็นทฤษฎีการรับรู้ที่ประสานจิตนิยมเข้าด้วยกัน โดยอิมมานูเอล คานท์ (Immanuel Kant) เป็นผู้เสนอทฤษฎีนี้เพื่อต้องการให้แนวคิดแบบจิตนิยมที่ถูกลดบทบาทและความสำคัญลง ในช่วงที่วิทยาศาสตร์ได้เข้ามามีอิทธิพลให้กลับมามีความสำคัญอีกครั้งและได้พยายามผสมผสานประสบการณ์กับความคิดในทฤษฎีการรับรู้ของเขา โดยแบ่งความจริงออกเป็น 2 อย่างคือ ปรากฏการณ์ (phenomenon) เป็นเหตุการณ์ที่ปรากฏสามารถรับรู้ได้กับความเป็นจริงที่อยู่เหนือประสบการณ์ และปรากฏการณ์เหตุผลสามัญที่เรารู้แต่ไม่สามารถอธิบายได้เรียกว่า noumenon[19] เมื่อพิจารณาจากจุดยืนแล้วสามารถแบ่งแนวคิดนี้ได้ 3 ประการ ได้แก่

3.1 ปรากฏการณ์ตามแนวคิดเชิงอัตถิภาวะ

ปรากฏการณ์ตามแนวคิดเชิงอัตถิภาวะ กล่าวคือ เป็นทฤษฎีที่ให้ความสำคัญกับจิตของผู้รับรู้ เชื่อว่าการด รงอยู่ในโลกของบุคคลมีอิทธิพลต่อบุคคลนั้น ๆ มุ่งวิเคราะห์ภาวะที่มีที่เป็น (Existence) ของบุคคลและสิ่งต่าง ๆ โดยเชื่อว่าการรับรู้ของบุคคล ส่งผลต่อการด รงอยู่ในโลกด้วยการใช้ชีวิตในปัจจุบัน เป็นผลมาจากภูมิหลังและประสบการณ์เดิมของแต่ละคน

[18] เจษฎา ทองรุ่งโรจน์, *พจนานุกรมอังกฤษ-ไทย ปรัชญา*, (กรุงเทพมหานคร: โสภณการพิมพ์, 2557), หน้า 668-669.

[19] ลักษณวัต ปาละรัตน์, *ญาณวิทยา*, พิมพ์ครั้งที่ 4, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2558), หน้า 15-16.

3.2 ปรากฏการณ์ตามแนวคิดเชิงอุตรวิสัย

ปรากฏการณ์ตามแนวคิดเชิงอุตรวิสัย กล่าวคือ เป็นทฤษฎีที่ให้ความสำคัญกับการรับรู้ของประสบการณ์หรือให้ความสำคัญกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเพียงอย่างเดียว ผู้ศึกษาตามแนวคิดนี้ ต้องไม่มีอคติและไม่มีความเอนเอียง โดยขจัดความคิดเห็นของตนออกจากสิ่งที่ตนกำลังศึกษา แต่เน้นที่จุดมุ่งหมาย และสาระสำคัญในการรับรู้ของประสบการณ์มีความเชื่อว่ามนุษย์จะเข้าใจในสิ่งที่ประสบได้ด้วยการรับรู้จากประสบการณ์

3.3 ปรากฏการณ์ตามแนวคิดเชิงอรรถปริวรรต

ปรากฏการณ์ตามแนวคิดเชิงอรรถปริวรรต กล่าวคือ เป็นทฤษฎีที่พัฒนาการศึกษาปรากฏการณ์วิทยาแบบตีความเน้นการตีความหมายของประสบการณ์ของบุคคล เป็นหลัก โดยมีมุมมองขัดแย้งกับฮุสเซิร์ลในเรื่องของการแยกตัวเองออกจากเรื่องที่ศึกษา โดยเชื่อว่าสิ่งที่เป็นอยู่เวลา มีความหมายในตนเอง ซึ่งสามารถตีความหมายได้ และภาษามีความสำคัญมาก ในการตีความของผู้ศึกษาต้องมีความเข้าใจในสภาพแวดล้อมของบุคคลนั้น ๆ[20]

กล่าวสรุปได้ว่า ปรากฏการณ์นิยมได้มีการแสดงแนวคิดหรือทฤษฎีตามทัศนคติของนักปรัชญาทั้ง 3 ประการที่กล่าวมานั้น พอสรุปได้ดังนี้ คือ (1) ปรากฏการณ์ตามแนวอัตถิภาวะ เป็นทัศนะที่ให้ความสำคัญกับการรับรู้ของบุคคล เนื่องจากมนุษย์เป็นสิ่งที่มีความสำนึก สามารถกำหนดคุณค่าให้แก่ทุกสิ่งเพื่อประโยชน์ของตน กำหนดความหมายให้กับวัตถุประสงค์ได้มีลักษณะเด่น คือมุ่งเน้นการให้ความหมายและความสำคัญกับการรับรู้ของบุคคลและสนับสนุนส่งเสริมให้มนุษย์มีเสรีภาพทางความคิด (2) ปรากฏการณ์ตามแนวอุตรวิสัย เป็นทัศนะที่ให้ความสำคัญกับวัตถุภายนอกหรือสิ่งภายนอกตรงตามสภาพที่มันเป็น ยืนยันตัวตนระหว่างสิ่งที่ประสาทสัมผัสรับรู้กับสิ่งที่เข้าใจในจิตมีลักษณะเด่นคือ มุ่งเน้นสาระสำคัญการเข้าถึงความหมายของประสบการณ์หรือเหตุการณ์เพื่อนำไปสู่การค้นหาข้อเท็จจริงของเหตุการณ์ โดยปราศจากอคติ แต่มีสติและตระหนักในตนเอง และ (3) ปรากฏการณ์ตามแนวอรรถปริวรรต เป็นทัศนะที่เน้นการตีความและให้ความหมายของการรับรู้ เพื่อเปิดกว้างทำให้เกิดความหลากหลายของความรู้ความคิดและเป็นไปเพื่อให้เกิดการเคารพยอมรับสิ่งอื่น เนื่องจากทุกสิ่งที่ปรากฏแก่เราล้วนแต่ถูกกำหนดด้วยภาษา เพื่อนำมาใช้ตามสภาพแวดล้อมของสังคม เช่น ความเชื่อ ประเพณี วัฒนธรรมที่แตกต่างกัน ภาษาจึงเป็นความเป็นจริงแห่งสภาพสิ่งทั้งหลาย

[20] อัญญา ปลดเปลื้อง, “การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปรากฏการณ์วิทยา”, *Nursing journal of the Ministry of Public Health*, ปีที่ 2 เล่มที่ 23 (พฤษภาคม-สิงหาคม 2556): 3.

4. วิเคราะห์ปรากฏการณ์ทางความเชื่อในสังคมไทยปัจจุบันในพระพุทธศาสนา

ปรากฏการณ์ทางความเชื่อของคนไทยในปัจจุบัน จะเห็นได้ว่า ได้มีนักวิชาการจำนวนมากยอมรับว่า ความคิดเก่าแก่ที่สุดเกี่ยวกับศาสนา คือ คติถือผีสางเทวดา หรือ animism ซึ่งหมายถึงหลักลัทธิ หรือคำสั่งสอนว่าทุกสิ่งทุกอย่างมีชีวิตและมีความรู้สึกนึกคิดเช่นเดียวกับมนุษย์ เช่น ความปรารถนา เจตนารมณ์ จุดประสงค์ ความโกรธ ความรัก เป็นต้น ความคิดนี้เป็นผลจากการที่มนุษย์ถ่ายทอดจิตใจของตนเองเข้าไปสู่สิ่งต่าง ๆ และสภาวะต่าง ๆ ทั้งที่มีชีวิตและไม่มีชีวิต โดยที่มนุษย์เองก็ไม่รู้ตัว[21] วิวัฒนาการของความเชื่อ และการยึดถือปฏิบัติเกี่ยวกับพฤติกรรมความเชื่อของคนไทย จนกลายเป็นความเชื่อทางศาสนาก็เช่นเดียวกัน มีการนับถือธรรมชาติ นับถือผีสางเทวดา นับถือบรรพบุรุษ นับถือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ นับถือเทพเจ้ามาก่อน ดังนั้น คนไทยส่วนใหญ่ในปัจจุบันแม้จะนับถือพุทธศาสนา แต่ความเชื่อพื้นฐานดั้งเดิมก็ยังฝังรากลึกส่งผลมาถึงความเชื่อของคนไทยในปัจจุบันดังปรากฏอยู่ ซึ่งเราจะพบเห็นได้จากการประกอบพิธีกรรมใด ๆ ก็ตามจะต้องมีการ เช่น การบวงสรวง มีการบูชามีการเชิญผีสาง มีการเชิญเทวดามาร่วมด้วยเสมอ เป็นต้น

4.1 ความเชื่อเรื่องผี

ความเชื่อเรื่องผี กล่าวคือ เชื่อว่ามนุษย์มีวิญญาณ และวิญญาณนี้สามารถอำนวยประโยชน์หรือให้โทษได้ ผีคือสิ่งลึกลับซึ่งมีสภาพเกินคน ฉะนั้นผีจึงมีอำนาจอยู่เหนือคน อาจทำคน ให้ดี หรือให้ร้ายก็ได้ ในสังคมไทยมีความเชื่อว่า ผีเรือนช่วยคุ้มครองคนในบ้าน ก่อนตัดต้นไม้ใหญ่จะต้องบอกกล่าวให้ผีประจำต้นไม้นั้นให้ทราบเสียก่อน แสดงถึงอำนาจของผีที่จะบันดาลสิ่งต่าง ๆ ซึ่งอยู่เหนือธรรมชาติ มนุษย์จึงมีการนับถือผี แสดงความเคารพบูชา สังเวย อ้อนวอน เพื่อขอให้ผีสางเทวดาเหล่านั้นช่วยคุ้มครองให้ตนอยู่อย่างปลอดภัย และมีอุปเท่ห์ต่าง ๆ สำหรับป้องกันภัยจากผีร้ายอุปเท่ห์ต่าง ๆ นี้ มักมีคาถาอาคม หรือเวทมนต์เป็นส่วนประกอบสำคัญ ฉะนั้นความเชื่อว่า ผีสางเทวดาและวิญญาณสามารถช่วยเหลือหรือทำร้ายมนุษย์ได้ จึงก่อให้เกิดการกระทำทางไสยศาสตร์ คือ มีการอ้อนวอนบวงสรวง บูชา หรือใช้เวทมนต์บังคับผีให้กระทำตามที่ตนประสงค์[22] ตามที่ปรากฏในข่าว เช่น สำนักข่าว Nation TV Online ประจำวันที่ 18 มิถุนายน 2561 ได้เสนอข่าวเกี่ยวกับความเชื่อเรื่องผี มีรายละเอียดปรากฏดังนี้ ชาวไทยเชื้อสายเขมรทำพิธี “รำแม่มดถวายผีสางเทวดา” เชื่อปัดเป่าสิ่งชั่วร้ายไม่ให้เจ็บป่วย เมื่อวันที่ 17 มิถุนายน 2561 ครอบครัวนางสำรวย ปาโนรัมย์ อายุ 65 ปี ชาวบ้าน บ้านโคกเจริญ ตำบลบ้านยาง อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ ได้ทำพิธีรำแม่มด หรือ ทรงแม่มดซึ่งเป็นพิธีกรรมอย่างหนึ่งของชาวบ้านที่มีเชื้อสายเขมร โดยภาษาเขมรพื้นบ้านจะเรียกว่า“เรือมมะม็วด”

---

[21] เสาวลักษณ์ อนันตศานต์ และสุภัทรา บุญปัญญาโรจน์, *คติชนกับศาสนา,* (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2558), หน้า 160.

[22] เดือน คำดี, *ศาสนศาสตร์,* (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2531), หน้า 202.

ซึ่งมีลักษณะคล้ายการทรงเจ้า เพื่อเป็นการถวายดวงวิญญาณผีสางเทวดา หรือ บรรพบุรุษที่ล่วงลับตามความเชื่อ ที่ปฏิบัติสืบทอดต่อกันมาตั้งแต่ปู่ ย่า ตา ยาย เพื่อไม่ให้คนในครอบครัวเจ็บป่วยอีกทั้งยังเป็นการปัดเป่าสิ่งชั่วร้ายให้ครอบครัวอยู่เย็นเป็นสุข โดยการทำพิธีรำแม่มดจะมีการจัดอาหารคาวหวาน อาทิ หัวหมู ไก่ ผลไม้ เป็นเครื่องเซ่นไหว้ดวงวิญญาณผีสางเทวดา และบรรพบุรุษทั้งมีการจ้างดนตรี ทั้งแคน ซอ ฆ้องและกลอง มาเล่นขณะทำพิธีด้วย โดยระหว่างทำพิธีผู้เข้าทรงจะทำการร่ายรำตามจังหวะดนตรี และจะเปลี่ยนชุด ซึ่งมีทั้งผ้าสะโหร่ง ผ้าขาวม้า ผ้า 7 สี และแต่งหน้าทาปาก ตามความต้องการของดวงวิญญาณที่มาประทับร่าง นายเกษม ปาโนรัมย์ ผู้เป็นสามีบอกว่า การทำพิธีกรรมรำแม่มด หรือทรงแม่มด เป็นความเชื่อที่สืบทอดต่อกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษ เพื่อเป็นการปัดเป่าสิ่งไม่ดี ให้ครอบครัวอยู่เย็นเป็นสุข และขอขมา ดวงวิญญาณผีสาง เทวดา และบรรพบุรุษที่เคยลบหลู่ ล่วงเกิน ซึ่งครอบครัวจะทำเป็นประจำทุกปี ขณะชาวบ้านที่มีเชื้อสายเขมรในจังหวัดบุรีรัมย์หลายครอบครัว ที่มีความเชื่อก็มีการทำพิธีกรรมรำแม่มดเช่นกัน บางคนก็ทำเพื่อรักษาคนในครอบครัวที่มีอาการป่วยโดยไม่ทราบสาเหตุ[23]

4.2 ความเชื่อตามบรรพบุรุษ

ความเชื่อตามบรรพบุรุษ กล่าวคือ มนุษย์เราเชื่อว่า วิญญาณของบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว ไม่ได้หายไปไหน แต่ยังคงล่องลอยดูแล ปกปักรักษาชีวิตของลูกหลานอยู่เสมอ บางครั้งมนุษย์ประสบวิญญาณของบรรพบุรุษในความฝันหรือ จากการเข้าทรงทางใน เมื่อมีความเชื่อเช่นนี้ จึงสร้างสถานที่อยู่อาศัย สำหรับวิญญาณเหล่านี้ ในรูปแบบของฮวงซุ้ยอันสวยงามและในสถานที่ฝังศพต่าง ๆ อันวิจิตรตระกาลตาแต่ละปีจะมีเทศกาล กราบไหว้ บูชาบรรพบุรุษในรูปต่าง ๆ มากมายทั้งนี้เพราะความเชื่อว่าถ้าไม่กราบไหว้บูชาวิญญาณบรรพบุรุษ จะมาทำอันตราย เมื่อบูชาแล้วลูกหลานจะได้รับการพิทักษ์คุ้มครอง[24] ตามที่ปรากฏในข่าว เช่น สำนักข่าว MGR Online ประจำวันที่ 29 กันยายน 2562 ได้เสนอข่าวเกี่ยวกับความเชื่อตามบรรพบุรุษ มีรายละเอียดปรากฏดังนี้ วัดดังจัดโต๊ะจีนเลี้ยงผี เช่น ไหว้บรรพบุรุษ ชาวบ้านแห่ ส่องหาเลขเด็ดไปเสี่ยงดวงคึกคัก เมื่อวันที่ 28 กันยายน 2562 ที่บริเวณหน้าศาลาการเปรียญ วัดบ้านแก ตำบลศรีพราน อำเภอแสวงหา จังหวัดอ่างทอง ได้มีการจัดพิธีเลี้ยงโต๊ะจีนผี ซึ่งเป็นประเพณี ความเชื่อของชาวบ้านที่จัดขึ้นกันเป็นประจำทุกปี เพื่อเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ เนื่องจากชาวบ้าน มีความเชื่อกันว่า ภายในบริเวณใต้ถุนศาลาการเปรียญแห่งนี้มีสิ่งลี้ลับ และมีวิญญาณของสัมภเวสี มาอาศัยอยู่ จึงได้มีการร่วมกันเลี้ยงโต๊ะจีนผีขึ้น เพื่ออุทิศส่วนกุศลที่จัดกันเป็นประจำทุกปี โดยมีชาวบ้านเข้าร่วมพิธีจำนวนมาก และมีร่างทรงจำนวน 5 ร่างทรงเข้าร่วมในพิธี

---

[23] Nation tv, *ชาวไทยเชื้อสายเขมรทำพิธี “รำแม่มดถวายผีสางเทวดา” เชื่อปัดเป่าสิ่งชั่วร้ายไม่ให้เจ็บป่วย,* 22 พฤศจิกายน 2562, https://www.nationtv.tv/main/content/378633842.

[24] เดือน คำดี, *ศาสนศาสตร์,* (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2531), หน้า 202.

หลังจากพระครูสุตานุยุต เจ้าอาวาสวัดบ้านแก ทำน้ำมนต์ในพิธีเสร็จแล้วชาวบ้านต่างเข้าดูส่องขันน้ำมนต์เพื่อหาตัวเลขไปเสี่ยงดวงกันอย่างคึกคัก พระครูสุตานุยุต เจ้าอาวาสวัดบ้านแก กล่าวว่า พิธีเลี้ยงโต๊ะจีนผี เกิดขึ้นจากความเชื่อของชาวบ้านในหมู่บ้าน ตำบลวัดบ้านแก ที่ร่ำลือเกี่ยวกับความเฮี้ยนของศาลาผีเฮี้ยน บริเวณศาลาการเปรียญ ซึ่งอยู่ในบริเวณวัด ซึ่งมีประชาชนพบเห็นวิญญาณอยู่บนศาลาเป็นประจำ ซึ่งสร้างความหวาดกลัวเป็นอย่างมาก ชาวบ้านและผู้มีจิตความเชื่อ จึงร่วมกันสร้างความเชื่อมั่นด้วยการจัดโต๊ะจีนเพื่อทำบุญ รวมถึงอุทิศส่วนกุศลให้กับวิญญาณสัมภเวสี ผีเร่ร่อนทั้งหลายที่เชื่อกันว่า สถิตอยู่ที่ศาลาการเปรียญแห่งนี้ พร้อมทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้ผีและบรรพบุรุษที่สิงสถิต อยู่บริเวณศาลาการเปรียญหลังดังกล่าว ซึ่งชาวบ้านได้ร่วมทำกันมาหลายปีแล้วจนกระทั่งเป็นประเพณีที่ชาวบ้านได้กระทำสืบสานกันต่อมาจนถึงปัจจุบัน[25]

4.3 ความเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์

ความเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ กล่าวคือ ความเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ซึ่งเป็นความเชื่อที่อยู่คู่กับคนไทยมาแต่อดีต ส่วนมากจะพบเห็นได้จากพระพุทธรูปคู่บ้านคู่เมือง พระเครื่อง ผ้ายันต์ รูปเหมือนพระสงฆ์ที่เคารพเลื่อมใส เป็นพระเกจิอาจารย์ รวมไปถึงศาลปู่ศาลหลักเมือง ศาลเจ้าพ่อ ศาลเจ้าแม่หรือเชื่อในวัตถุมงคลเครื่องรางของขลังสิ่งที่มีปาฏิหาริย์ต่างๆตามคติของชาวพุทธโดยสรุปเชื่อว่า อำนาจจากพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ สามารถป้องกัน ผีร้ายได้ ความเชื่อเหล่านี้ยังมีปรากฏให้เห็นในสังคมไทยปัจจุบัน[26] ตามที่ปรากฏในข่าว เช่น สำนักข่าว Thairath Online ประจำวันที่ 24 มกราคม 2562 ได้เสนอข่าวเกี่ยวกับความเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ มีรายละเอียดปรากฏดังนี้ อัศจรรย์พระเกจิดังเมืองไทยมรณภาพ สรีระร่าง ไม่เน่า เผาไม่ไหม้ เมื่อวันที่ 16 ธันวาคม 2555 ขณะลูกศิษย์หลายพันคนร่วมพิธีฌาปนกิจ สรีระสังขารหลวงพ่อประสิทธิ์ อุฏฐายี อดีตเจ้าคณะตำบลวังสำโรง และอดีตเจ้าอาวาส วัดทับรูปพัฒนาราม ตำบลทับหมัน อำเภอตะพานหิน จังหวัดพิจิตร ซึ่งมรณภาพด้วยโรคชราเมื่อวันที่ 28 กุมภาพันธ์ 2552 สิริรวมอายุ 80 ปี โดยระหว่างพิธีประชุมเพลิง มีการจุดไฟถึง 3 ครั้ง แต่ไฟไม่ลุกไหม้โลงไหม้เพียงดอกไม้จันทร์เท่านั้น ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องจึงมีความเห็นให้ย้ายโลง ขึ้นไปที่ศาลาการเปรียญ และนำสรีระสังขารหลวงพ่อประสิทธิ์ ไปบรรจุที่โลงแก้วใสเพื่อให้ลูกศิษย์กราบนมัสการ นอกจากนี้ยังมีเหตุอัศจรรย์ ในพิธีพระราชทานเพลิงศพพระครูสมุห์ธรรมสุนทร หรือหลวงพ่อสุด อดีตเจ้าอาวาสวัดกาหลง เกจิชื่อดังในจังหวัดสมุทรสาคร เมื่อวันที่ 1 ธันวาคม 2545 โดย

[25] MGR, *วัดดังจัดโต๊ะจีน เลี้ยงผี เซ่นไหว้บรรพบุรุษ ชาวบ้านแห่ส่องหาเลขเด็ดไปเสี่ยงดวงคึกคัก,* 22 พฤศจิกายน 2562, https://mgronline.com/local/detail/9620000093705.

[26] สนิท สมัครการ, *ความเชื่อและศาสนาในสังคมไทย วิเคราะห์เชิงสังคม-มานุษยวิทยา*, (กรุงเทพมหานคร: โอ.เอส. พริ้นติ้ง เฮ้าส์, 2539), หน้า 55.

ร่างหลวงพ่อสุดโดนไฟเผาไหม้ไม่หมดทั้ง ๆ ที่ใช้เวลานานกว่า 2 ชั่วโมง พบว่ากระดูกหรืออัฐิยังอยู่ในสภาพสมบูรณ์มาก ไม่บิ่นหรือแตกเป็นชิ้น ๆ สำหรับหลวงพ่อสุด เป็นเจ้าตำรับยันต์ตะกร้อและเสือเผ่น เคยเป็นอาจารย์ “ตี๋ใหญ่” ขุนโจรชื่อดังในอดีต ซึ่งร่ำลือกันว่ามีวิชาล่องหนหายตัว และหนังเหนียว เพราะมีผ้ายันต์และตะกรุดของหลวงพ่อสุด ส่วนที่วัดพระขาว อำเภอบางบาล จังหวัดพระนครศรีอยุธยายังคงมีลูกศิษย์ผู้ความเชื่อ เดินทางมากราบไหว้สักการะสรีระสังขารหลวงปู่ทิมอดีตเจ้าอาวาสวัดพระขาว มหาเถราจารย์แห่งกรุงอโยธยา ซึ่งไม่เปื่อย ไม่เน่า บรรจุในโลงแก้วประดับลวดลายมุขสวยงามพร้อมอาสนะรองพื้นโลงแก้วเป็นผ้าไหมสีขาว ทอลวดลายดอกพิกุลถักดิ้นทอง ตามที่หลวงปู่ทิม เคยสร้างเตรียมไว้ ครั้งเมื่อยังมีชีวิตและได้ละสังขาร สิริอายุรวม 96 ปี เมื่อเวลา 10.55 น. วันอาทิตย์ที่ 22 มีนาคม 2552 หรือกว่า 10 ปีมาแล้ว[27]

4.4 ความเชื่อในเทพเจ้า

ความเชื่อในเทพเจ้า กล่าวคือ ซึ่งเป็นความเชื่อในเทพเจ้า ซึ่งเกิดจากความคิดเรื่องวิญญาณหรือเทพเจ้าศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งมีประจำอยู่ในแต่ละปรากฏการณ์ของธรรมชาติต่าง ๆ มีเทพเจ้าหลายองค์ในศาสนาพราหมณ์ที่กลายมาเป็นที่เคารพนับถือของชาวไทย เช่น พระพรหม พระอิศวร พระพิฆเนศวร บางกลุ่มเชื่อว่าพระอาทิตย์เป็นเทพสูงสุด พระจันทร์ พระวายุ และพระอัคคีเป็นรองลงมาแล้วกำหนดรูปร่าง ลักษณะของเทพเจ้าแต่ละองค์ให้มีลักษณะแตกต่างกัน อย่างไรก็ตามหากพิจารณาจากคุณลักษณะเฉพาะของเทพแต่ละองค์ ตามตำนานกำเนิดแล้ว ก็จะพบว่าอุปนิสัยของเทพเหล่านี้ได้สะท้อนภาวะหมุนเวียนของโลก[28] ตามที่ปรากฏในข่าวเช่น สำนักข่าว Posttoday Online ประจำวันที่ 11 เมษายน 2562 ได้เสนอข่าวเกี่ยวกับความเชื่อในเทพเจ้า มีรายละเอียดปรากฏดังนี้ ไทยนับถือพระคเณศมากสุดในสุวรรณภูมิ หนังสือ 108 ปีแห่งการสถาปนากรมศิลปากรที่ นางสาวพิมพ์พรรณ ไพบูลย์หวังเจริญ เป็นบรรณาธิการ เล่าเรื่อง พระคเณศ พร้อมภาพประกอบอีกหลายรูปแบบรวมทั้งปกก็เป็นรูปพระคเณศด้วย ส่วนบทความหลักในเล่ม เล่าเรื่องพระคเณศตั้งแต่ ประติมานุษยวิทยา ว่าด้วยลักษณะของพระคเณศ เช่นมีร่างกายเป็นมนุษย์ สัณฐานต่ำเตี้ย อกกว้างท้องพลุ้ย ศีรษะใหญ่และเป็นช้าง หูใหญ่เหมือนกระด้ง ปาก และตา มีขนาดเล็ก มีงวงคดโค้ง (จะโค้งไปทางซ้ายเป็นส่วนใหญ่ ส่วนโค้งไปทางขวานั้น พบที่ไหนให้รีบเก็บรักษา เพราะหายากมาก) ใบหน้าสีแดง โดยมีหนูเป็นพาหนะ และมีธงประจำองค์ ก็เป็นรูปหนู เช่นกัน อาจารย์สมชาย ณ นครพนม เล่าเรื่องพระคเณศกับหนู ทำนองไม่เชื่ออย่าลบหลู่ว่า เพื่อนคนหนึ่งบูชาพระคเณศ สม่ำเสมอ วันหนึ่งบ่นให้ อาจารย์สมชาย ฟังว่าทำไมบ้านเขาจึงมีหนูมากเหลือเกิน อาจารย์สมชายถามว่าบูชาพระคเณศหรือเปล่า เขาบอกว่าบูชา ต่อมา

[27] Thairath, *อัศจรรย์พระเกจิดังเมืองไทยมรณภาพ สรีระร่างไม่เน่า เผาไม่ไหม้*, 22 พฤศจิกายน 2562, https://www.thairath.co.th/news/local/bangkok/1478865.

[28] เดือน คำดี, *ศาสนศาสตร์*, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2531), หน้า 41.

อาจารย์สมชายไปจังหวัดเชียงใหม่ ซื้อหนูที่ทำด้วยเซรามิกให้เพื่อนเอาไปถวายพระคเณศ เมื่อพบกันอีกครั้งเพื่อนบอกด้วยความดีใจว่าหนูในบ้านหายไปหมดแล้ว จะเห็นได้ว่า ในสมัยรัชกาลที่ 6 พระคเณศ เข้าสู่เมืองไทย ตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 12 ซึ่งมีลักษณะของศิลปะอินเดียและศิลปะอื่นๆ ที่เจริญและแพร่หลายอยู่ในดินแดนนี้ก่อนสมัยสุโขทัย เช่น ศิลปะทาวารวดี และศิลปะเขมร เป็นต้น แต่มารุ่งเรืองในสมัยรัชกาลที่ 6 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ที่ทรงให้ความสนใจศึกษาภารตวิทยาแนวตะวันตก และทรงพระราชนิพนธ์เนื่องด้วยเทววิทยาหลายเรื่อง จึงทรงโปรดเกล้าฯ ให้สร้าง “เทวลัยพระคเณศ” ในฐานะเทพแห่ง ศิลปศาสตร์ ณ พระราชวังสนามจันทร์ สำหรับบวงสรวงบูชาเป็นสิริมงคล นับแต่นั้นบทบาทของพระคเณศ ในฐานะ เทพเจ้าแห่งศิลปะวิทยาการจึงได้รับการฟื้นฟูและเผยแพร่กว้างขวางในสังคมไทย ตราสัญลักษณ์ ปัจจุบันพระคเณศเป็นตราสัญลักษณ์ของสถาบันที่เกี่ยวข้องกับงานด้านอักษรศาสตร์และวรรณคดี เช่น ตราเครื่องหมายวรรณคดีสโมสร ต่อมาใช้เป็นตราสัญลักษณ์ของหน่วยงานและสถาบันการศึกษาด้านศิลปกรรม นาฏศิลป์และดุริยางคศิลป์ได้แก่ ตราประจำกรมศิลปากร มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาลัยช่างศิลป วิทยาลัยนาฏศิลป์และสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ จากบทบาทฐานะในแวดวงศิลปกรรม พระคเณศจึงเป็นที่รู้จักและยอมรับในสังคมไทยอย่างกว้างขวาง ปัจจุบันพระคเณศได้รับความนับถือทั่วไปในฐานะเทพผู้ขจัดอุปสรรคและบันดาล[29]

4.5 ความเชื่อเพราะความศักดิ์สิทธิ์

ความเชื่อเพราะความศักดิ์สิทธิ์ กล่าวคือ การเชื่อเพราะความศักดิ์สิทธิ์เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า เชื่อในสิ่งเหนือธรรมชาติ เป็นความเชื่อส่วนบุคคลไม่สามารถพิสูจน์ได้ในเชิงวิทยาศาสตร์ เช่น ความเชื่อเรื่องเวทมนตร์ ความเชื่อเรื่องเครื่องรางของขลัง ความเชื่อเรื่องการสักยันต์ ลงอักขระยันต์บนผืนผ้า ความเชื่อเกี่ยวกับวัตถุมงคล ด้วยเชื่อว่า มีความศักดิ์สิทธิ์อิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์แก่ผู้ใช้ ทำให้เกิดเมตตามหานิยม แคล้วคลาดอันตรายหรืออยู่ยงคงกระพัน ฉะนั้นจึงเกิดความเชื่อ เพราะเป็นบุคคลน่าเชื่อถือ หรือครูอาจารย์ของตน ตามที่ปรากฏในข่าว เช่น สำนักข่าว Thairath Online ประจำวันที่ 4 พฤษภาคม 2556 ได้เสนอข่าวเกี่ยวกับความเชื่อเพราะความศักดิ์สิทธิ์ มีรายละเอียดปรากฏดังนี้ ลูกศิษย์นับหมื่นแห่ร่วมงานครอบครู“อาจารย์หนู กันภัย”เมื่อวันที่ 3 พฤษภาคม 2556 ที่สำนักสักยันต์เลขที่ 95/5 หมู่ 1 หมู่บ้านพูลศรี ถนนปทุมธานีสายใน ตำบลบางแขยง อำเภอเมืองจังหวัดปทุมธานี ได้มีบรรดาลูกศิษย์และประชาชนจำนวนมาก ที่ตกหล่นเดินทางมาไม่ทันร่วมงาน วันไหว้ครู ครอบครูหนุนดวง ประจำปี 2556 ของนายสมพงษ์ กันภัย หรือที่รู้จักกันดีในชื่อ “อาจารย์หนู กันภัย” ซึ่งจัดขึ้นเป็นประจำทุกวันที่ 30 เมษายน และ 1 พฤษภาคม โดยอาจารย์หนูเปิดเผยว่าสืบเนื่องจากทุกปีที่ผ่านมาได้มีการจัดพิธี ครอบครู ไหว้ครู หนุนดวง เป็นประจำทุกปี โดยมีบรรดา ข้าราชการ

[29] Posttoday, *ไทยนับถือพระเคณศมากที่สุดในสุวรรณภูมิ*, 22 พฤศจิกายน 2562, https://www. Posttoday.com/dhamma/586153.

พ่อค้าประชาชน รวมถึงเหล่าศิลปิน ดาราตลก และนักกีฬา ต่างเดินทางมาร่วมงานนับหมื่นคน แต่ยังมีลูกศิษย์อีกหลายคนที่เดินทางมาไม่ทันงาน ตนจึงได้ขยายเวลาเพิ่มอีก 2 วัน และหลังจากเสร็จงานประมาณ 1 สัปดาห์ ตนจะเดินทางไปสักยันต์ต่อที่ประเทศสหรัฐอเมริกา ทั้งนี้สำหรับงานไหว้ครูครอบครู หนุนดวงประจำปี อาจารย์หนูได้ทำพิธีปลุกเสก หนุนดวง ปลุกเสกคน และงานพิธีพระพุทธเจ้าเปิดโลก หนุนดวงชะตาสิ่งร้ายกลับกลายเป็นดี โดยงานพิธีครั้งนี้นับเป็นพิธียิ่งใหญ่ มีประชาชนและศิษยานุศิษย์เดินทางมาร่วมงานมากกว่าทุก ๆ ปีที่ผ่านมา[30]

5. วิเคราะห์ปรากฏการณ์ความเชื่อในสังคมไทยปัจจุบันตามหลักอจลศรัทธา

5.1 คลาดเคลื่อนไปจากความเชื่อหลักของพุทธศาสนา

อจลศรัทธา เป็นศรัทธาของผู้ที่ตั้งใจศึกษาพระธรรมด้วยความเคารพ บำเพ็ญทาน ศีล ภาวนา ไปพร้อมกับความเลื่อมใสศรัทธา ที่ตนได้รับการอบรมสั่งสอนจนเข้าใจ แล้วนำไปประพฤติปฏิบัติ โดยไม่คำนึงว่าครูบาอาจารย์ที่เมตตาสั่งสอนอบรมตนนั้นจะมีชื่อเสียงหรือไม่ จะมีใครเลื่อมใสมากหรือน้อย แต่ยึดเอาพระธรรมที่ท่านถ่ายทอดออกมาให้นั้นเป็นหลัก เมื่อน้อมนำปฏิบัติด้วยความเคารพด้วยความจริงใจ ก็เกิดสติปัญญาจนมีที่พึ่งขึ้นมาในหัวใจของตน จนเกิดความมั่นใจในพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ว่าเป็นที่พึ่งอันแท้จริง บุคคลที่ศึกษาและปฏิบัติได้เช่นนี้ ย่อมมีที่พึ่งภายในของตนโดยไม่มีความหวั่นไหวใดๆอีกแล้ว ศรัทธาเช่นนี้เรียกว่า อจลศรัทธา (อะ-จะ-ละ-สัด-ทา) ศรัทธาที่ไม่มีความหวั่นไหว เป็นศรัทธาของผู้ที่เข้าถึงความเป็นพระอริยบุคคล ความเลื่อมใสศรัทธาในพระศาสนาประเภทนี้มีน้อยมาก หรือแทบไม่มีเลย

ด้วยเหตุนี้เพียงความเลื่อมใสศรัทธาตามธรรมดาย่อมไม่เพียงพอ และอาจกลับกลายคลอนแคลนได้เสมอ ท่านจึงว่า “ระยะทาง พิสูจน์ม้า กาลเวลา พิสูจน์คน” จะพิสูจน์ว่าม้ามีฝีเท้าดีและมีพละกำลังแค่ไหน ก็ต้องดูจากความสามารถในการเดินทางที่ยาวไกล ไม่ใช่เพียงการเหยาะย่างอยู่ข้างรั้ว การจะพิสูจน์น้ำใจของคนว่าเป็นคนดีมีความซื่อสัตย์มั่นคงเพียงใด ก็ต้องอาศัยกาลเวลา ไม่ใช่ดูแค่เพียงการเอาอกเอาใจประจบสอพลอแค่วันสองวัน ในยามประสบปัญหาอันใหญ่หลวงหรือวิกฤติของชีวิต จะเป็นตัวพิสูจน์ว่าใครรักเราจริง หากใครผละออกไปเพื่อเอาตัวรอดหรือเพื่อตัวเองไม่มัวหมองไปด้วย คนนั้นก็คือไม่ใช่ทองแท้สำหรับเรา หากใครยอมร่วมเป็นร่วมตาย ร่วมสุขร่วมทุกข์ ร่วมหัวเราะร่วมร้องไห้ ร่วมชะตากรรมในยามคับขัน บุคคลนั้นย่อมคือมิตรแท้ เป็นทองเนื้อเก้าที่ยากนักอันใคร ๆ จะได้พบนักปราชญ์ท่านจึงว่า “ในชีวิตของคนเรา ให้มีมิตรแท้เพียงสักคนหนึ่ง ก็คุ้มค่าแล้วกับการมีชีวิตอยู่ในโลก” ไม่ต้องคนจำนวนมาก เพียงคนเดียวก็นับว่า

[30] Thairath, *ลูกศิษย์นับหมื่นแห่งานครอบครู อาจารย์หนู กันภัย*, 17 พฤษภาคม 2562, https://www.thairath.co.th/content/342702.

เพียงพอแล้ว ผู้ที่มีชื่อเสียงโด่งดังหรือมีคนห้อมล้อมมากมาย กว่าจะพบว่ามีใครบ้างให้ความจริงใจและเป็นมิตรแท้ ก็จนกระทั่งถึงวันสูญสิ้นชื่อเสียงและบริวาร

5.2 วิกฤติศรัทธาต่อพระรัตนตรัย

ศรัทธาเป็นองค์ธรรมที่มนุษย์ให้ความสำคัญในการนำพาจิตไปสู่เป้าหมายใช้ความรู้เป็นเครื่องนำทาง ใช้ความเชื่อเป็นเครื่องตัดสินในการกระทำ ส่วนใหญ่มีความเชื่อเฉพาะในสิ่งที่ตนต้องการจะเชื่อพระพุทธองค์ทรงเน้นว่าควรทำกรรมดีและเชื่อกฎแห่งกรรม เพราะจะทำให้ได้รับประโยชน์ในโลกนี้และโลกหน้า พระรัตนตรัยเป็นบาทฐานในการระลึกเพื่อให้เกิดความศรัทธาเลื่อมใส ชวนใจอยากรับธรรมปฏิบัติเพื่อให้หลุดพ้นออกจากทุกข์ในวัฏฏะสงสาร เป็นเหตุให้เข้าถึงนิพพานความเชื่อหรือศรัทธา พระรัตนตรัย[31] เป็นหลักใหญ่สามเส้า ที่ชาวพุทธพึงระลึกตระหนักอยู่เสมอ คือ

1. พุทธรัตนะ - มนุษย์ (ชี้ถึงศักยภาพสูงสุด ที่มีอยู่ในมนุษย์แต่ละบุคคล)

2. ธรรมรัตนะ - ธรรมชาติ (ธรรมดาแห่งเหตุปัจจัย ที่รู้แล้ว จะลุธรรมที่เหนือเหตุปัจจัย)

3. สงฆ์รัตนะ - สังคม (สังคมอุดมคติ แห่งอริยชน ผู้ดำเนินอยู่ในขั้นต่าง ๆ แห่งการรู้ธรรม และก้าวตามวิถีแห่งพุทธะ)

ความเชื่อทางพระพุทธศาสนาเป็นเครื่องชักนำอันแรกให้เกิดไตรสรณคมน์ หรือเป็นพุทธศาสนิกชนผู้นับถือพระพุทธศาสนา คือ สิ่งที่เกิดขึ้นในใจ 2 อย่างได้แก่ ศรัทธา กับ ปสาทะ ศรัทธาแปลว่าความเชื่อปสาทะ แปลว่า ความเลื่อมใส ศรัทธาที่ไม่ถูกต้องอาจเป็นอันตรายแก่การนับถือพระพุทธศาสนา เมื่อศรัทธาไม่ถูกต้อง ปสาทะ (ความเลื่อมใส) ก็ไม่ถูกต้องเหมือนกัน ความศรัทธาหรือความเชื่ออย่างถูกต้องนั้น[32] ทำให้จิตผ่องใส ข่มนิวรณ์ไว้ได้ ไม่ขุ่นมัวด้วยมลทิน[33] เมื่อเกิดศรัทธาต่อบุคคลหรือเรื่องราวหลักการใด ศรัทธานั้นจะเป็นปัจจัยที่ทำให้เรามีจุดเริ่มต้น ศรัทธาทำให้มีความสนใจ และเข้าไปหา ชักนำให้เข้าไปซักถาม เพื่อให้เกิด

[31] องฺ.นวก. (ไทย) 23/231/420.

[32] สมเด็จพระญาณสังวร (สุวฑฺฒโน), *หลักพระพุทธศาสนา,* (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2536), หน้า 157-158.

[33] มิลินทปัญหา, *ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พิมพ์พระราชทานเป็นพระราชานุสรณ์ ในงานพระราชพิธีถวายพระเพลิงพระบรมศพ สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี,* (กรุงเทพมหานคร : บริษัท อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด มหาชน, 2539), หน้า 52.

ความรู้และความเข้าใจความจริงยิ่งขึ้นไป[34]

5.3 วิกฤติศรัทธาต่อพระสงฆ์ไทยในปัจจุบัน

พระสงฆ์ไทยบางรูปปฏิบัติตนไม่สอดคล้องกับพระธรรมวินัย และตีความพระธรรมวินัยให้สอดรับกับวิถีปฏิบัติของตน หรือกลุ่มตน อีกทั้งบิดเบือนพระธรรมวินัยไปสร้างความชอบธรรมให้แก่อุดมการณ์และแนวทางการปฏิบัติของตนเพื่อให้ได้มาซึ่งประโยชน์เฉพาะตนหรือกลุ่มตน เมื่อความจริงบางอย่างปรากฏชัด จึงทำให้พุทธศาสนิกชนเกิดความเสื่อมศรัทธาในพระสงฆ์ไทยบางรูป และขยายผลไปสู่องค์กรสงฆ์ และพระพุทธศาสนาในภาพรวม จะเห็นว่า ภายใต้สถานการณ์ปัจจุบันที่พระสงฆ์ไทยบางรูปได้ทำให้พุทธศาสนิกชนเกิดภาวะวิกฤติศรัทธานั้น มาจากตัวแปรที่น่าสนใจหลายประการ เช่น (1) ศรัทธาวิปริตจึงก่อให้เกิดวิกฤติศรัทธา เพราะพุทธศาสนิกชนสนับสนุน หรือส่งเสริมในทิศทางที่ไม่ถูกต้องจึงทำให้พระสงฆ์ไทยยึดติดในวัตถุนิยมและบริโภคนิยม (2) บุญวิปริต การเน้นสอนเรื่องบุญที่เน้นเฉพาะตัวบุญแต่ขาดกุศลโดยแปลงบุญให้เป็นเรื่องของวัตถุนิยม และบริโภคนิยม แทนที่จะบุญจะเป็นสัญลักษณ์ของความสุขในฐานะที่เป็นเครื่องมือสร้างความอิ่มใจ และชำระใจ (3) การสอนวิปริต พระสงฆ์ไทยบางรูปเน้นสอนเรื่องอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์มากกว่าปาฏิหาริย์แห่งธรรม การสอนให้มนุษย์ชื่นชมและกราบไหว้สิ่งศักดิ์สิทธิ์มากกว่าตัวเอง ทั้งที่พระพุทธเจ้าทรงย้ำเตือนว่า “ในหมู่มนุษย์ทั้งหลายผู้ที่ฝึกตนดีแล้วเป็นผู้ประเสริฐที่สุด” เพราะมนุษย์ที่ฝึกแล้วสามารถเป็นครูของเทวดา และเทวดาชื่นชมอาศัย ดังจะเห็นได้จากกรณีของพระพุทธเจ้าและอนาถปิณฑิกะเศรษฐี (4) การใช้สื่อที่วิปริต สื่อไอทีต่างๆ ในปัจจุบันนี้ พระสงฆ์ไทยจำนวนหนึ่งได้ใช้สื่อไอทีเป็นเครื่องมือในการศึกษาธรรม และเผยแผ่ธรรม แต่มีพระสงฆ์ไทยและสามเณรจำนวนหนึ่งเช่นเดียวกัน ใช้สื่อไอทีโดยขาดการรู้เท่าทัน และขาดการะมัดระวังทั้งการพูด สื่อข้อความ การนำเสนอภาพ และคลิปเสียงที่ไม่เหมาะสมแก่ความเป็นนักบวช จะเห็นว่า มีภาพและเสียงจำนวนมากที่พระสงฆ์ไทยได้โพสต์หรือนำเสนอในพื้นที่ของอินเตอร์เน็ต เช่น ยูทูป เฟสบุ๊ค และบล็อก

6. บทสรุป

จากการวิเคราะห์เรื่องของ “ปรากฏการณ์ทางความเชื่อของคนไทยในปัจจุบันตามหลักอจลศรัทธาในพระพุทธศาสนา” พบว่า ปรากฏการณ์ ทางความเชื่อของคนไทย ถือว่าเป็นจุดเริ่มต้นการรับรู้ของบุคคลที่เกี่ยวเนื่องกันระหว่างมนุษย์ผู้รับรู้กับเหตุการณ์เป็นสิ่งที่ถูกรู้ โดยจิตทำหน้าที่รับรู้ผ่านอายตนะสัมผัส เป็นการรับรู้ข้อมูลจากภายนอกเข้าสู่ภายใน คือ จิตทำหน้าที่สร้างกระบวนการคัดกรองข้อมูลเพื่อค้นหาคำตอบให้ตรง

[34] พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), *พระพุทธศาสนาในฐานะเป็นรากฐานของวิทยาศาสตร์*, (กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2541), หน้า 107.

ตามความ เป็นจริงมากที่สุด เนื่องจากบุคคลย่อมรับรู้ปรากฏการณ์เดียวกันได้ไม่ตรงกัน อันมีข้อจำกัดหลายประการ ได้แก่ **อจลศรัทธา** เป็นศรัทธาของผู้ที่ตั้งใจศึกษาพระธรรมด้วยความเคารพ บำเพ็ญทาน ศีล ภาวนาไปพร้อมกับความเลื่อมใสศรัทธา ที่ตนได้รับการอบรมสั่งสอนจนเข้าใจ แล้วนำไปประพฤติปฏิบัติ โดยไม่คำนึงว่าครูบาอาจารย์ที่เมตตาสั่งสอนอบรมตนนั้นจะมีชื่อเสียงหรือไม่ จะมีใครเลื่อมใสมากหรือน้อย แต่ยึดเอาพระธรรมที่ท่านถ่ายทอดออกมาให้นั้นเป็นหลัก ความบกพร่องอวัยวะรับสัมผัส สติปัญญา ทัศนคติส่วนบุคคล สภาพแวดล้อมของสังคมวัฒนธรรมทางความเชื่อที่เกี่ยวกับศาสนาของคนไทย เมื่อได้สืบค้นในเชิงลึกที่มีรากฐานความเชื่อมาจากเชื่อผี เชื่อบรรพบุรุษ เชื่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เชื่อเทพเจ้า นอกจากนี้ยังมีความเชื่อไสยศาสตร์ การผสมผสานความเชื่อเข้าด้วยกันในสังคมไทย ทำให้ความเชื่อต่อศาสนาเคลื่อนออกห่างจากหลักความเชื่อตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาทโดยไม่รู้ตัว เราจึงพบเห็นปรากฏการณ์ความเชื่อในสังคมปัจจุบันออกนอกเขตพุทธศาสนา ผสมกลมกลืนจนเกิดเป็นความเคยชินและยอมรับได้เนื่องจากคนไทยมีรากฐานความเชื่อดั้งเดิมแบบผสมผสานมาก่อน อีกประการหนึ่งคนไทยส่วนใหญ่ก็ไม่ได้ นับถือพุทธศาสนาด้วยความเข้าใจตามหลักคำสอนที่ถูกต้อง แต่นับถือตามบรรพบุรุษ ธรรมเนียม ประเพณี ฉะนั้นจึงขาดความรู้ ความเข้าใจตามหลักคำสอนของศาสนา เพราะไม่เคยศึกษาเล่าเรียนธรรมอย่างลึกซึ้ง ด้วยเหตุนี้ พุทธศาสนิกชนบางคนจึงไม่รู้ไม่เข้าใจ ไม่มีหลักความเชื่อที่ถูกต้องอารมณ์ความรู้สึกที่แสดงออกต่อความเชื่อก็เคลื่อนออกห่างศาสนา ทำให้เกิดความงมงาย เชื่อทุกอย่างที่พึ่งพาหาประโยชน์ได้บางครั้งก็ตกเป็นเครื่องมือของความเชื่อ เพราะเป็นความเชื่อที่ไม่ประกอบด้วยปัญญาตามแนวพระพุทธศาสนา

7. เอกสารอ้างอิง

กัญญ์ฐิตา ศรีภา. (2555). การวิจัยเชิงปรากฏการณ์วิทยาแบบตีความในวิชาชีพพยาบาล. *พยาบาลตำรวจ, 4*(2), 6-7.

เจษฎา ทองรุ่งโรจน์. (2557). *พจนานุกรมอังกฤษ-ไทย ปรัชญา.* กรุงเทพฯ: โสภณการพิมพ์.

เดือน คำดี. (2531). *ศาสนศาสตร์.* กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

ทวี ผลสมภพ. (2555). *ปรัชญาศาสนา.* (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

พระชลญาณมุนี. (2565). ปรากฏการณ์ทางความเชื่อของคนไทยในยุคปัจจุบัน. *วารสาร มจร บาฬีศึกษาพุทธโฆส ปริทรรศน์, 8*(1), 179-198.

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). (2541). *พระพุทธศาสนาในฐานะเป็นรากฐานของวิทยาศาสตร์.* กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

มิลินทปัญหา. (2539). *ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พิมพ์พระราชทานเป็นพระราชานุสรณ์ ในงานพระราชพิธีถวายพระเพลิงพระบรมศพ สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี*. กรุงเทพฯ: บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด มหาชน.

ลักษณวัต ปาละรัตน์. (2558). *ญาณวิทยา*. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

วินัย ไชยทอง และกิตติเชษฐ สมใจ. (2547). *มรดกไทย*. กรุงเทพฯ: เจ้าพระยาระบบการพิมพ์.

สนิท สมัครการ. (2539). *ความเชื่อและศาสนาในสังคมไทย วิเคราะห์เชิงสังคม-มานุษยวิทยา*. กรุงเทพฯ: โอ.เอส. พริ้นติ้ง เฮ้าส์.

สมเด็จพระญาณสังวร (สุวฑฺฒโน). (2536). *หลักพระพุทธศาสนา*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย.

เสาวลักษณ์ อนันตศานต์ และสุภัทรา บุญปัญญาโรจน์. (2558). *คติชนกับศาสนา*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

อัญญา ปลดเปลื้อง. (2556). การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปรากฏการณ์วิทยา. *Nursing journal of the Ministry of Public Health, 2*(23), 3.

อารี ถาวรเศรษฐ์. (2546). *คติชนวิทยา*. กรุงเทพฯ: ก็อปปี้ แอนด์ พริ้นท์.

77 Kaoded. (2562). *บูชาพระแม่โพสพ งานบุญเบิกฟ้ามหาสารคาม เสี่ยงทายคางไก่ปีนี้ไร่นาอุดมสมบูรณ์*. สืบค้นเมื่อ 19 กุมภาพันธ์ 2566. จาก https://www.77kaoded.com/conte nt/312072.

Matichon. (2563). *คณะหมอไสยศาสตร์ จากอำเภอทุ่งฝน อาสารักษาสาวอุดรธานีถูกล่ามโซ่นานนับ 10 ปี*. สืบค้นเมื่อ 19 กุมภาพันธ์ 2566. จาก https://www.matichon.co.th/region /news_1371974.

MGR. (2562). *วัดดังจัดโต๊ะจีน เลี้ยงผี เซ่นไหว้บรรพบุรุษ ชาวบ้านแห่ส่องหาเลขเด็ดไปเสี่ยงดวงคึกคัก*. สืบค้นเมื่อ 19 กุมภาพันธ์ 2566. จาก https://mgronline.com/local/detail/9620000093705.

Nation tv. (2561). *ชาวไทยเชื้อสายเขมรทำพิธี "รำแม่มดถวายผีสางเทวดา" เชื่อปัดเป่าสิ่งชั่วร้ายไม่ให้เจ็บป่วย*. สืบค้นเมื่อ 19 กุมภาพันธ์ 2566. จาก https://www.nationtv.tv/main/content /378633842.

Posttoday. (2562). *ไทยนับถือพระเคณศมากที่สุดในสุวรรณภูมิ*. สืบค้นเมื่อ 19 กุมภาพันธ์ 2566. จาก https://www.Posttoday.com/dhamma/586153.

Thairath. (2556). *ลูกศิษย์นับหมื่นแห่งานครอบครู อาจารย์หนู กันภัย*. สืบค้นเมื่อ 19 กุมภาพันธ์ 2566. จาก https://www.thairath.co.th/content/342702.

Thairath. (2562). *อัศจรรย์พระเกจิดังเมืองไทยมรณภาพ สรีระร่างไม่เน่า เผาไม่ไหม้*. สืบค้นเมื่อ 19 กุมภาพันธ์ 2566. จาก https://www.thairath.co.th/news/local/bangkok/1478865.